

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 30 kwietnia 2024 r.

Poz. 4842

UCHWAŁA NR 782/C/24 RADY MIASTA MILANÓWKA

z dnia 22 kwietnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji zadań z Programu Usług Społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023

Na podstawie art. 4 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818), art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 40, 572, 1463 i 1688) Rada Miasta Milanówka uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji Programu Usług Społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Milanówka i Dyrektorowi Centrum Usług Społecznych.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta Milanówka

Piotr Napłoszek

**Załącznik do UCHWAŁY
Nr 782/C/24 RADY MIASTA
MILANÓWKA z dnia
22 kwietnia 2024 r.**

Sprawozdanie z realizacji

„Programu usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023”

UCHWAŁA Nr 443/L/21 RADY MIASTA MILANÓWKA z dnia 25 października 2021 r.
w sprawie przyjęcia Programu usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021 - 2023

Milanówek, marzec 2024

Wstęp

„Program usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023” został uchwalony w związku z zapisami ustawy o realizowaniu usług społecznych poprzez centrum usług społecznych i realizacją w Gminie Milanówek projektu: „Milanowskie Centrum Usług Społecznych”, finansowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja Rozwój; Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji; Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Przystąpienie do realizacji tego projektu umożliwiło Gminie Milanówek przeprowadzenie przekształcenia Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych (CUS) poprzez wdrożenie (w ramach pilotażu) modelowych rozwiązań w zakresie integracji, poszerzenia dostępności i rozwoju usług społecznych adresowanych do ogółu mieszkańców dostosowanych do specyfiki gminy Milanówek przy wykorzystaniu centrum usług społecznych, jako nowej jednostki organizacyjnej. Realizacja Programu Usług Społecznych, jako jednego z zadań CUS określonego w art. 13 Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, opierała się na zasadach określonych w art. 14 tejże ustawy:

1. **zasada powszechności** - oferowanie określonych usług społecznych wszystkim osobom uprawnionym;
2. **zasada podmiotowości** - Centrum ma na względzie dobro osób korzystających z usług społecznych, w szczególności potrzebę respektowania poczucia ich podmiotowości i bezpieczeństwa;
3. **zasada jakości** – zachowywanie ustalonych standardów jakości usług społecznych;
4. **zasada kompleksowości** - zapewnienie usług społecznych jak najpełniej odpowiadających na potrzeby wspólnoty samorządowej, z uwzględnieniem różnych faz życia oraz sytuacji rodzin;
5. **zasada współpracy** – podejmowanie współpracy z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi, z uwzględnieniem suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności;
6. **zasada pomocniczości** - podejmowanie działań zmierzających do rozszerzenia oferty usług społecznych, przy wykorzystaniu potencjału podmiotów realizujących usługi społeczne na obszarze działania centrum, mając na względzie potrzeby wspólnoty samorządowej;
7. **zasada wzmocnienia więzi społecznych** – dążenie do wzmocnienia więzi społecznych oraz integracji i rozwoju wspólnoty samorządowej.

Po zakończeniu realizacji Programu usług społecznych gmina sporządza, w terminie 4 miesięcy, informację z jego realizacji, która jest udostępniana na stronie BIP urzędu gminy i CUS. Informacja zawierać powinna:

- 1) nazwę programu;
- 2) okres realizacji programu;
- 3) przewidywaną liczbę osób objętych programem oraz liczbę osób, które skorzystały z usług społecznych określonych w programie, w podziale na poszczególne usługi;
- 4) opis stopnia realizacji programu;
- 5) wyniki monitorowania realizacji programu i ocenę programu w oparciu o mierniki efektywności realizacji programu;
- 6) koszty realizacji programu;
- 7) listę wykonawców poszczególnych usług społecznych określonych w programie (art. 6 ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych).

W ustawie brak jest wskazania, jaki organ przygotowuje informację z realizacji programu i jaki udział w jej przygotowaniu ma CUS. W tej sytuacji należy przyjąć, że skoro program uchwała rada gminy, to również i informacja o jego realizacji jest przedstawiona przez ten organ.

Opis stopnia realizacji Programu.

Okres realizacji **Programu usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023** obejmował faktycznie czas od 1 września 2021 r. do 31 grudnia 2023r. Przy opracowaniu sprawozdania przyjęto, iż ewaluacja jest procesem o charakterze praktycznym, którego zadaniem jest ustalenie, czy „Program usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023” osiągnął zakładane cele? Ewaluacji w „Programie usług społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023” poddano: proces zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych oraz ocenę wartości programu poprzez porównanie zamierzonych rezultatów projektu z uzyskanymi celami za pomocą analizy, syntezy, generalizacji, wnioskowania. Następnie dokonano oceny ilościowej i jakościowej Programu. Zgodnie z zapisami Programu zastosowano ewaluację ex-post, czyli przeprowadzono ją po zakończeniu realizacji Programu w celu zbadania długotrwałych rezultatów działań, oceny realizacji poszczególnych etapów oraz stopnia realizacji zakładanych celów, wg założeń wskazanych w Programie. Program Usług Społecznych w Gminie Milanówek realizowany był w następujących etapach:

L.p.	Etap	Rodzaj działań	Czas realizacji
1	ETAP I	opracowanie Programu i konsultacje społeczne	lipiec-sierpień 2021
2	ETAP II	podjęcie uchwały przez Radę Miasta Milanówek o przyjęciu do realizacji Programu Usług Społecznych	wrzesień - październik 2021r.
3	ETAP III	Koordinacja realizacji działań związanych z wdrożeniem Programu Usług Społecznych i monitorowanie realizacji Programu	wrzesień – grudzień 2023r.
4	ETAP IV	Zebranie materiału i ewaluacja Programu Usług Społecznych	styczeń 2024r.
5	ETAP V	Przygotowanie sprawozdania z realizacji Programu Usług Społecznych	luty - marzec 2024 r.

Przeprowadzona ewaluacja Programu obejmuje zasadniczo 5 etapów, w tym 2 etapy organizacyjne i 3 etapy realizacyjne.

Pierwszym i drugim etapem ewaluacji było określenie jej założeń oraz sposobu przeprowadzenia. Przedmiotem badań ewaluacyjnych jest poziom osiągnięcia zakładanych celów projektu oraz jego skutków. Realizacja celów określona została poprzez ustalenie zakresu ogólnego oddziaływania Programu. Poziom osiągnięcia celów szczegółowych ustalony został poprzez uzyskane rezultaty tj. poziom zainteresowania i zadowolenia osób korzystających z usług, a cele operacyjne poprzez otrzymane produkty tj. liczba osób korzystających obecnie z usług społecznych. Skuteczność promocji programu zbadano poprzez: analizę zastosowanych form promocji, kanałów dystrybucyjnych, treści materiałów promocyjnych itp. Na etapie opracowywania Programu przyjęto wybrane kryteria oceny, którymi są:

- Trafność – dopasowanie treści, metodologii, formy projektu do oczekiwań i możliwości edukacyjnych uczestników.

- Efektywność – badanie stopnia użytych zasobów w stosunku do osiągniętych celów (np. koszty na przekładane rezultaty).
- Skuteczność – badanie stopnia realizacji założonych celów programowych (np. ile inicjatyw zrealizowali seniorzy biorący udział w programie).
- w działaniach projektowych
- Użyteczność – możliwości zastosowania nabytej wiedzy i umiejętności w praktyce.
- Trwałość – czy wprowadzone zmiany poprzez projekt będą trwałe?

Trzecim etapem ewaluacji była koordynacja realizacji działań związanych z wdrożeniem Programu Usług Społecznych i monitorowanie jego realizacji. Kolejny etap dotyczył gromadzenia informacji niezbędnych do przeprowadzenia ewaluacji Programu poprzez ich analizę. Badaniem ewaluacyjnym zostały objęte wytworzone dokumenty podczas realizacji Programu (tabele, zestawienia, raporty - analiza ilościowej, a opisy działań, raporty merytoryczne - badania jakościowe oraz obserwacja prowadzona poprzez bezpośredni udział w działaniach podejmowanych w ramach programu). Ewaluacja Programu została przeprowadzona przez ewaluatora wewnętrznego na użytek Centrum Usług Społecznych.

W ewaluacji zastosowano następujące metody analityczne:

- analiza kosztów i korzyści – ukazuje zależność pomiędzy odniesionymi korzyściami a poniesionymi kosztami- analiza ilościowa,
- analiza efektywności – prezentuje zależność pomiędzy oddziaływaniem długofalowym a zainwestowanymi środkami - analiza jakościowa.

Ostatnim etapem w procesie ewaluacji jest przygotowanie sprawozdania z realizacji Programu Usług Społecznych, a następnie upowszechnienie i zastosowanie wyników ewaluacji poprzez zapoznanie osób odpowiedzialnych za program z wynikami ewaluacji, wyciągnięcie wniosków, podjęcie decyzji na przyszłość.

Uzyskane wyniki ewaluacji będzie można zastosować w co najmniej trzech obszarach działania Centrum Usług Społecznych w Milanówku tj. w:

- 1) Realizacji potrzeb i rozwiązywania problemów grup, na rzecz których działa Centrum Usług społecznych. Zebranie informacji o potrzebach odbiorcy i ocenie jakości usług przez odbiorców – niezbędne do przeprowadzenia diagnozy potrzeb;
- 2) Zarządzaniu. Informacje uzyskane w procesie ewaluacji mogą potwierdzić słuszność lub zakwestionować obraną strategię rozwiązywania problemów społecznych, usprawnić planowanie, zidentyfikować błędy i stworzyć płaszczyznę na ich poprawę. Wpływać na integrację zespołu poprzez wspólne uznanie sukcesów, pochwały realizatorów projektu czy wspólną analizę problemów, poszukiwanie nowych rozwiązań.
- 3) Promocji i zdobywaniu funduszy zewnętrznych. Wyniki ewaluacji mają za zadanie budować wiarygodność Centrum Usług Społecznych i przyczynić się do uzyskania wsparcia od partnerów i sponsorów. Świadczyć o jakości usług, ukazując celowość podjętych działań.

Wyniki monitorowania realizacji Programu i ocena Programu w oparciu o wskaźniki efektywności realizacji programu. Celem głównym Programu było podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez realizację ogólnodostępnych usług społecznych. Działania realizowane w ramach Programu miały spowodować osiągnięcie następujących **celów szczegółowych**:

Cel 1: Rozwój form integracji społecznej.

Cel 2: Poprawa jakości usług społecznych

Cel 3: Rozwój form współpracy i komunikacji w zakresie świadczenia usług społecznych.

Program Usług Społecznych obejmował swoim zakresem następujące **działania** :

- 1) promocja i ochrona zdrowia,
- 2) wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej,
- 3) realizacja usług z zakresu pomocy społecznej,
- 4) wspieranie osób niepełnosprawnych,
- 5) przeciwdziałanie bezrobociu,
- 6) pobudzanie aktywności lokalnej.

Działania te obejmowały następujące **obszary**:

- 1) osoby starsze;
- 2) rodzinę;
- 3) osoby niepełnosprawne i niesamodzielne
- 4) dzieci i młodzież;
- 5) osoby z uzależnieniami
- 6) osoby bezrobotne;
- 7) społeczność lokalna.

Poniższa tabela przedstawia **liczbę osób uczestniczących w Programie** z podziałem na obszary i działania prowadzone w okresie obowiązywania Programu.

OBSZARY	DZIAŁANIA	Liczba osób objętych usługami społecznymi w latach 2021-2023
OSOBY STARSZE	Podnoszenie jakości i dostępności usług społecznych kierowanych do osób starszych	1034
	Poszerzenie oferty usług profilaktycznych z zakresu zdrowia.	
	Aktywizacja osób starszych.	
RODZINA	Rozwój systemu pomocy rodzinom wymagającym wsparcia	392
	Promocja rodziny, jako wartości społecznej.	
	Poszerzenie oferty usług profilaktycznych z zakresu zdrowia.	
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE I NIESAMODZIELNE	Podnoszenie jakości, zakresu oraz dostępności usług społecznych dla osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych	157

	Aktywizacja osób niepełnosprawnych.	
	Wsparcie w dostępie do informacji o usługach społecznych.	
	Ograniczanie zjawiska bezradności.	
DZIECI I MŁODZIEŻ	Podnoszenie wiedzy i kompetencji społecznych dzieci i młodzieży	255
	Rozbudowa oferty zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży	
	Doskonalenie systemu wsparcia dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych.	
	Poszerzenie oferty usług profilaktycznych z zakresu zdrowia.	
OSOBY Z UZALEŻNIENIAMI	Doskonalenie systemu wsparcia na rzecz osób z uzależnieniami i ich rodzin	45
	Rozwój działalności profilaktycznej i edukacyjnej w zakresie uzależnień	
OSOBY BEZROBOTNE	Przeciwdziałanie negatywnym skutkom bezrobocia.	174
SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	Rozwój aktywności społecznej mieszkańców Milanówka	300

Jak wynika z przedstawionej powyżej tabeli w dwóch obszarach realizacji usług społecznych skorzystała największa liczba osób . Były to:

- 1) Osoby Starsze, w którym z usług społecznych skorzystało łącznie 1034 osoby
- 2) Społeczność lokalna, w którym z usług społecznych skorzystało łącznie 1000 osób

Szacuje się, że z usług społecznych w Programie skorzystało w latach 2021-2023 około **1600 mieszkańców Milanówka**. Na podstawie rekomendacji zawartych w dokumencie „*Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej Gminy Milanówek w zakresie usług społecznych*” Centrum Usług Społecznych w ramach realizowanego Programu w latach 2021-2023 oferowało mieszkańcom Gminy następujące rodzaje usług społecznych:

- 1) Rehabilitacja lecznicza w gabinecie dla mieszkańców Milanówka
- 2) Usługi usprawniające dla mieszkańców Milanówka
- 3) Indywidualne konsultacje dla osób uzależnionych i współuzależnionych, grupa wsparcia dla osób współuzależnionych
- 4) Transport dla osób niesamodzielnych
- 5) Poradnictwo psychologiczne, prawne (dla dzieci i dorosłych)
- 6) Badania profilaktyczne
- 7) Terapia uzależnień dla dzieci i młodzieży (Trening koncentracji, Trening zastępowania agresji)
- 8) Świadczenia pieniężne, praca socjalna
- 9) Asystentura rodzinna i opieka zastępcza
- 10) Usługi kosmetyczno-fryzjerskie w miejscu zamieszkania
- 11) Teleopieka

- 12) Usługi naprawcze „Złota rączka”
- 13) Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego
- 14) Usługi społeczne dla osób bezrobotnych (kursy zawodowe, doradztwo zawodowe, warsztaty motywacyjne indywidualne poradnictwo pracy, warsztaty zarządzania budżetem domowym
- 15) Integracja społeczna i rozwój aktywności społecznej mieszkańców Milanówka.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej założenia na podstawie zebranej dokumentacji sporządzono analizę ilościową poziomu realizacji usług społecznych w Gminie Milanówek w latach 2021-2023, z uwzględnieniem:

- 1) rodzaju usługi społecznej
- 2) liczby osób/rodzin objętych programem oraz liczby osób, które skorzystały z usług społecznych określonych w programie,
- 3) liczby udzielonych świadczeń
- 4) budżetu programu oraz źródła jego finansowania i koszty realizacji programu;
- 5) listy wykonawców poszczególnych usług społecznych określonych w programie

Analiza ilościowa poziomu realizacji usług społecznych przez w CUS w latach 2021-2023

I.p.	Zakres usług społecznych wynikających z Programu/ źródło finansowania	Działania	Rodzaj usługi społecznej	Liczba Osób/ rodzin	Liczba świadczeń / działań/ porad/ konsultacji /inicjatyw	Koszt usług w złotych (łącznie)	Wykonawca
1.	PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA	Doskonalenie systemu wsparcia na rzecz osób z uzależnieniami i ich rodzin	Indywidualne konsultacje dla osób uzależnionych i współuzależnionych	776	953	89 770,00	Osoba fizyczna
			Grupa wsparcia dla osób współuzależnionych	18	181 spotkań grupowych	58 300,00	
			Udział w krajowych i regionalnych kampaniach/ programach profilaktycznych	2500	5 imprez integracyjnych	0,00	Mieszkańcy Gminy
			Poradnictwo prawne	472	633	60 970,00	Osoba fizyczna
			Poradnictwo psychologiczne dla dorosłych	1305	1335	154 180,00	
			Poradnictwo psychologiczne dla dzieci	1001	1097	126 476,00	
			Badania profilaktyczne <i>1.Jak zadbać o pamięć? Profilaktyka chorób otępiennych Program</i>	25	25	Finansowa ne przez MCPS	Fundacja Projekt Starsi
				119	119	Finansowa	Centrum

			<p>profilaktyki zdrowotnej w zakresie profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy</p> <p>2. Program profilaktyki osteoporozy NIGRI R</p> <p>3. Nie trać głowy – program profilaktyki i wczesnego wykrywania nowotworów głowy i szyi</p> <p>5. Profilaktyka chorób odkleszczowych w makroregionie centralnym</p> <p>6. Program Profilaktyki Chorób Serca i Naczyń oraz Diagnostyki Hipercholesterolemii i Rodzinnej KORDIAN</p> <p>6. Wdrożenie programu profilaktyki stanów ich poprzedzających</p>			nie EFS	<p>Medyczne WUM</p> <p>Fundacja Helpiomed</p>
		Doskonalenie systemu wsparcia na rzecz osób z uzależnieniami i ich rodzin	Program kompleksowy „Zdrowy Milanówek”	600	600	94 378,00	Stowarzyszenie Polski Komitet Pomocy Społecznej
			Rehabilitacja w gabinecie	199	1990	276 206,00	Fundacja Sorno
				281	2810	297025,00	Biovena sp z.oo
				89	890	109 263,00	Polski Komitet Pomocy Społecznej
			Stacje diagnostyczne	1569	2305	20 000,00	Firma Comarch S.A.
2.	WSPARCIE RODZINY Źródło finansowania: dochody gminy pochodzące z	Rozwój systemu pomocy rodzinom wymagającym wsparcia	Środowiskowy Klub Wsparcia dla Dzieci i ich rodzin	194/ 155	516	714 281,00	CUS
			Terapia uzależnień dla dzieci i młodzieży	7	66	18 203,00	Centrum Usług psychologicznych, pedagogicznych i logopedycznych EGO

	opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, środki własne, środki z projektu „Milanowskie Centrum Usług Społecznych”	Promocja rodziny, jako wartości społecznej.	Trening koncentracji uwagi dla dzieci	20	80	39 500,00	Terapeutica Agnieszka Boczek	
			Trening zastępowania agresji dla dzieci	20	80	40 000,00	Terapeutica Agnieszka Boczek	
			Indywidualna psychoterapia dla dzieci i młodzieży 13+	13	228	21 543,00	Centrum Usług psychologicznych, pedagogicznych i logopedycznych EGO	
						32 700,00	Agnieszka Adamczyk „SYSTEM” Gabinet psychoterapii i rozwoju	
			Doskonalenie systemu wsparcia dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych.	Asystentura rodzinna. Placówki opiekuńcze. Rodziny zastępcze	170	53	386 084,00	CUS
					6	4	218 380,00	
19	16	163 643,00						
System pieczy zastępczej								
3	POMOC SPOŁECZNA Źródło finansowania: środki własne środki rządowe	Podniesienie jakości życia	Świadczenia pieniężne, praca socjalna	619	4930	2 296 288,00	CUS	
		Ograniczanie zjawiska bezradności	Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	157	38 229	747 399,00	Agencja Sp.j. Kościelak	
				5	744	29 616,00		
		Wsparcie w dostępie do informacji o usługach społecznych	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi					
			Program rządowy „Opieka 75+”	18	7562	200 680,00		
		Program rządowy Korpus Wsparcia Seniora	45	70	39 202,00	CUS		
4.	WSPARCIE I AKTYWIZACJA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH	Podnoszenie jakości, zakresu oraz dostępności usług społecznych	Usługi usprawniające w miejscu zamieszkania	138	1656	195 370,00	NZOZ Centrum Rehabilitacji Domowej Milanówek	

	Źródło finansowania: środki własne Gminy, środki z projektu „Milanowskie Centrum Usług Społecznych” oraz „Rozwój usług społecznych w Gminie Milanówek”	dla osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych					
			Mieszkanie wspomagane	4	Pobyt dzienny	314 000,00	Fundacja Radośni
		Wsparcie w dostępie do informacji o usługach społecznych	Sąsiedzkie usługi opiekuńcze	57	11 759	340 988,00	CUS (Umowy zlecenia os. fizyczne)
			Usługi transportowe	65	1070	43 785,00	Firma transportowa
			Usługi kosmetyczno-fryzjerskie w miejscu zamieszkania	58	246	68 960,00	Salon urody - Aneta Wojnicka Salon Urody GLAMUR Katarzyna Prokopek
			Klub Seniora	366	2562	435 384,00	CUS (Umowy zlecenia os. fizyczne oraz zakup usługi)
			Teleopieka	55	1320	33 120,00	Firma Comarch S.A. CUS
			Usługi naprawcze „Złota rączka”	22	61	5783,00	Przemko INSTAL
						40 000,00	Firma BUDSA
Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	112		109	49 949,30	CUS		
5.	PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU Źródło finansowania: środki zewnętrzne UE z projektu „Rozwój-Aktywność-Praca” Środki własne Gminy	Przeciwdziałanie negatywnym skutkom bezrobocia	Usługi społ. dla osób bezrobotnych (kursy zawodowe doradztwo zawodowe, warsztaty motywacyjne indywidualne poradnictwo pracy, warsztaty zarządzania budżetem domowym)	174	214	543 625,00	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Warszawie
6.	POBUDZANIE AKTYWNOŚCI LOKALNEJ Źródło finan: środki zewn. UE z projektu Źródło finansowania „Milanowskie	Rozwój aktywności społecznej mieszkańców Milanówka	Miejsce Aktywności Lokalnej	400	67	353 000,00	Żyrardowska Federacja Organizacji Społecznych DziałajMy

Centrum Usług Społecznych							
---------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Monitoring oraz analiza ilościowa i jakościowa Programu. Celem monitorowania działań określonych w Programie Usług Społecznych było dostarczanie niezbędnych informacji dotyczących realizowanych usług, co pozwalało na efektywną realizację Programu i dostosowywanie go do bieżących potrzeb społeczności lokalnej. Monitoring opierał się na gromadzeniu i analizie danych ilościowych i jakościowych dotyczących udzielanego wsparcia – zgodnie z założeniami projektu „Milanowskie Centrum Usług Społecznych „. Poniższa tabela obrazuje realizację usług społecznych z wykorzystaniem wskaźników ilościowych.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wyniki realizacji 2021-2023
1.	liczba osób korzystających z usług społecznych; sposób pomiaru: wewnętrzna ewidencja wniosków/kwalifikacji;	1569 osób
2.	liczba usług społecznych określonych w katalogu usług; sposób pomiaru: Program Usług Społecznych	15 rodzajów usług
3.	liczba zrealizowanych usług specjalistycznych; sposób pomiaru: liczba świadczeń wewnętrzna ewidencja wniosków/kwalifikacji	2 305
4.	liczba podmiotów realizujących usługi społeczne; sposób pomiaru: ewidencja zawartych umów/porozumień/zleceń	67
5.	liczba partnerstw/ porozumień/ międzysektorowych/ umów zawartych w związku z realizacją Programu Usług Społecznych; sposób pomiaru: ewidencja zawartych umów/porozumień	28 umów 3 partnerstwa 26 porozumień
6.	usługi społeczne specjalistyczne (sąsiedzkie, rehabilitacyjne, usprawniające, e-usługi, transportowe, kosmetyczno fryzjerskie,) sposób pomiaru: ewidencja osób	1170
7.	działania w MAL sposób pomiaru: liczba zorganizowanych/współorganizowanych eventów	10
8.	liczba indywidualnych planów usług społecznych; sposób pomiaru: ewidencja indywidualnych planów usług społecznych	570 zawartych indywidualnych planów usług społecznych
9.	Liczba przyjętych wniosków na usługi społeczne	1569
10.	Liczba rozeznań indywidualnych potrzeb osób zainteresowanych skorzystaniem z usług społecznych	763
11.	Liczba opracowanych indywidualnych planów usług społecznych	570
12.	Liczba przeprowadzonych monitoringów indywidualnych planów usług społecznych	570
13.	Liczba przygotowanych harmonogramów indywidualnych planów usług społecznych	570
14.	Liczba osób, które korzystały z usług społecznych jednorazowo lub przez okres poniżej 3 miesięcy	236

Udostępnianie usług społecznych odbywało się na wniosek osoby zainteresowanej skorzystaniem z takiego rodzaju wsparcia. Skorzystanie z pakietu usług społecznych lub pojedynczej usługi możliwe było po zakwalifikowaniu, potencjalnego beneficjenta usług do objęcia taką formą wsparcia przez

Koordynatora Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS). Na podstawie rozmowy i rozpoznania indywidualnych potrzeb koordynator IPUS, w uzgodnieniu z wnioskodawcą, opracowywał indywidualny plan usług społecznych oraz harmonogram ich realizacji, obejmujący kilka różnych usług społecznych odpowiadających na potrzeby osoby zainteresowanej realizowanych przez okres dłuższy niż 3 miesiące. W sytuacji kiedy usługi społeczne obejmowały okres do 3 miesięcy nie było wymogu ustawowego do opracowania Indywidualnego planu usług społecznych, ale należało założyć kartę monitoringu poszczególnych usług.

Analiza jakościowa wyników obserwacji, przeprowadzanych sondaży i opinii w zakresie usług społecznych realizowanych w latach 2021-2023 oraz opis stopnia realizacji celów programu;

Usługi społeczne, które cieszyły się szczególnym zainteresowaniem wśród lokalnej społeczności, to: rehabilitacja w gabinecie oraz oferta Klubu Seniora do którego mieszkańcy gminy Milanówek chętnie uczęszczali na zajęcia ruchowe, Trening pamięci, Joga, Język francuski, Eko-plastyka, Język angielski, Tai-chi, taniec w kręgu, program „Zdrowy kręgosłup”.

Osoby korzystające z usług społecznych w ankietowych badaniach poziomu zadowolenia z usług społecznych, nie wykazały znaczących zastrzeżeń, poza oczekiwaniem jeszcze większej ich dostępności szczególnie rehabilitacji w gabinecie.

Bieżący nadzór nad realizacją Programu sprawował Burmistrz Miasta Milanówek oraz Dyrektor Centrum Usług Społecznych w Milanówku.

Dostęp do usług społecznych dla mieszkańców Gminy Milanówek. Warunki i tryb kwalifikowania osób zainteresowanych do korzystania z usług społecznych określonych w programie odbywały się na zasadach określonych w art. 35 ustawy tj:

- 1) w oparciu o złożony wniosek o objęcie usługami społecznymi,
- 2) w oparciu o warunki i tryb wynikający z Programu, bez wydawania decyzji administracyjnej z uwzględnieniem ograniczeń i limitów wynikających z budżetu przewidzianego na realizację Programu,
- 3) przy niektórych usługach przyznanie usługi społecznej poprzedzone było koniecznością złożenia dodatkowych dokumentów tj. skierowania na rehabilitację,
- 4) w niektórych sytuacjach przyznanie usługi społecznej poprzedzone było rozeznaniem potrzeb przez koordynatora indywidualnych planów usług lub pracownika socjalnego.

Odmowa zakwalifikowania do korzystania z usług społecznych, mogła nastąpić w drodze decyzji administracyjnej w trybie określonym w Kodeksie Postępowania Administracyjnego.

W latach 2021 -2023 nie odmówiono przyznania usług społecznych żadnej zgłaszającej się do CUS-u osobie.

Dokumentowanie spełniania warunków do zakwalifikowania do usług społecznych, oparte było na zapisach ustawy oraz zostało szczegółowo określone w Planie Wdrażania CUS. Dokumenty gromadzone w trakcie przyznawania i realizowania usług społecznych to:

- 1) Wniosek o objęcie usługami społecznymi
- 2) Arkusz kwalifikacji do usług społecznych realizowanych w ramach Gminnego Programu Usług Społecznych,
- 3) Indywidualny Plan Usług Społecznych (dla osób objętych różnymi rodzajami usług korzystających dłużej niż przez 3 miesiące),
- 4) Informacja do wnioskodawcy o przyznaniu usług społecznych,
- 5) Harmonogram realizacji poszczególnych usług społecznych,
- 6) Karta monitoringu indywidualnego planu usług społecznych,
- 7) Ankieta zadowolenia po zakończeniu realizacji indywidualnego planu usług i podsumowanie realizacji indywidualnego planu usług społecznych.

Pozyskiwanie i przetwarzanie danych osobowych wnioskodawców oraz osób korzystających usług społecznych i członków ich rodzin odbywać się będzie na podstawie art. 6 pkt 1c i art. 9 pkt 2b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016), w związku z ustawą o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Pozyskiwanie i przetwarzanie danych odbywać się będzie w celu wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze, wynikającego z ww. ustawy (realizacji zadań dotyczących wybranych form świadczeń i/lub uczestnictwa w zajęciach w zależności od potrzeb). Zakres danych osobowych koniecznych do kwalifikowania osób do uzyskania usług społecznych w ramach Programu obejmował:

- a) dane osoby korzystającej z usług społecznych: nazwisko i imię, dane kontaktowe: adres zamieszkania, numer telefonu, adres mailowy.
- b) dane wnioskodawcy (przedstawiciela ustawowego albo opiekuna faktycznego osoby korzystającej z usług społecznych): nazwisko i imię, dane kontaktowe: adres zamieszkania, numer telefonu, adres mailowy.

Koszty realizacji Programu. Usługi społeczne realizowane przez Centrum Usług Społecznych w Milanówku w latach 2021 -2023 współfinansowane były;

- z pozyskanych środków zewnętrznych na realizację projektów unijnych: „Milanowskie Centrum Usług Społecznych” „Rozwój usług Społecznych w Gminie Milanówek.Edycja2” i „Rozwój-Aktywność-Praca”
- z pozyskanych środków zewnętrznych na realizację programów rządowych: Korpus Wsparcia Seniora, Opieka 75+, Opieka wytchnieniowa,
- ze środków własnych Gminy Milanówek: usługi rehabilitacyjne, usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne, pomoc finansowa - świadczenia społeczne.

Łączna kwota przeznaczona na realizację usług społecznych w ramach Programu wynosiła w latach 2021-2023 roku 8 884 406,00zł, z tego:

- 1) środki własne gminy - 1 741 870,00zł
- 2) środki zewnętrzne (projekty unijne i programy rządowe) – 7 142 536,00zł.

Usługi społeczne realizowane dla mieszkańców Gminy Milanówek, przez Centrum Usług Społecznych w Milanówku w większości świadczone były nieodpłatnie . Były to usługi współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach realizowanych projektów unijnych oraz ze środków rządowych przeznaczonych na realizację programów osłonowych. Jedynie za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi finansowane ze środków pomocy społecznej korzystający ponosili odpłatność na zasadach określonych odrębną uchwałą Rady Miasta Milanówka i rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Inne działania w zakresie usług społecznych dedykowanych społeczności lokalnej. W ramach Programu realizowane było również działanie pn. **Miejsce Aktywności Lokalnej (MAL)** jako przestrzeń do spotkań, realizacji pomysłów, integracji, wzajemnej pomocy, edukacji i ciekawego spędzania wolnego czasu dedykowana do wszystkich mieszkańców Gminy Milanówek a także organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Miejsce Aktywności Lokalnej jest miejscem działania o charakterze integracyjnym, zmiernym do poznania potrzeb i potencjału całej społeczności, jak również wzmocnienie więzi społecznych. W ramach tego działania odbywają się spotkania ze społecznością lokalną, spotkania animacyjne dla grup, dzieci i rodzin. Prowadzone były szkolenia dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, a także dla wolontariuszy. Tabela zamieszczona poniżej obrazuje funkcjonowanie MAL-u w latach 2021-2023 r.

Lp.	Wyszczególnienie	2021-2023
1	Liczba zgłoszeń osób do wolontariatu	48
2	Liczba współpracujących organizacji pozarządowych, osób, firm i instytucji	67

Lista wykonawców usług społecznych realizowanych w Programie. Poniższa tabela przedstawia liczbę organizacji pozarządowych oraz instytucji, z którymi współpracowano w latach 2021-2023 przy realizacji usług społecznych dla Mieszkańców Milanówka z podziałem na poszczególne lata (z niektórymi organizacjami współpraca trwała przez cały okres realizacji Programu)

Rok	Nazwa organizacji pozarządowej	Adres siedziby
2021		
	Polski Czerwony Krzyż (PCK), Oddział w Grodzisku Mazowieckim	ul.Kościuszki 32, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Polskim Komitetem Pomocy Społecznej (PKPS),	ul. T. Kościuszki 116, 05-822 Milanówek
	Caritas Archidiecezji Warszawskiej	Parafia Matki Bożej Bolesnej, ul.Szkolna7, Milanówek
	Związek Emerytów i Rencistów, Oddział w Milanówku	ul. Spacerowa 4,02-855 Milanówek
	Milanowską Radą Seniorów,	ul. Kościuszki 45,02-855 Milanówek
	Ruch społeczny pn. Pomoc Sąsiedzka Milanówek.	Kontakt: portal społecznościowy fb
	Ochotnicza Straż Pożarna w Milanówku	ul. Warszawska 18, 05-822 Milanówek
	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Milanówku	ul. Spacerowa 4,02-855 Milanówek
	Fundacji Joanny Radziwił Opiekuńcze Skrzydła - Dom w Milanówku	ul. Krasińskiego 18 05-822 Milanówek
	Stowarzyszenie Quo Vadis	ul. Okólna 21, 05-822 Milanówek
	Grupa brydżystów	Milanówek
	Grupa scrablistów	Portal społecznościowy
2022		
	Caritas Archidiecezji Warszawskiej	Parafia Matki Bożej Bolesnej, ul.Szkolna7, Milanówek
	Fundacja „Przyjaciele Dzieciom”	ul.Montwiłła 61, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE)	ul. Nowy Świat 49/lok. 201-206, 00-042 Warszawa
	Fundacja im. ks. Prof. Ryszarda Rumianka,	ul. Rybnicka 27, 02-405 Warszawa
	Fundacja „Projekt Starsi”	ul. Kasprzaka 10/16, 01-211 Warszawa
	Fundacja „Togatus Pro Bono”	ul. Warmińska 7/1, 10-544 Olsztyn
	Fundacja „Radośni”	ul. Zachodnia 18/20, 05-822 Milanówek
	Ochotnicza Straż Pożarna w Milanówku	ul. Warszawska 18, 05-822 Milanówek
	Polski Czerwony Krzyżem (PCK) Mazowiecki Oddział Okręgowy PCK	ul.Kościuszki 32, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Polski Komitet Pomocy Społecznej (PKPS) Warszawa (oddział w Milanówku)	ul. T. Kościuszki 116, 05-822 Milanówek
	Stowarzyszenie „Dla Autyzmu”	ul. Spółdzielcza 9, 05-825 Grodzisk Mazowiecki

	Stowarzyszenie ESPAR 50+	ul. Nowolipie 25B, 05-077 Warszawa
	Stowarzyszenie 04-O	ul. Spółdzielcza 9, 05-822 Grodzisk Mazowiecki
	Stowarzyszenie T-ART	ul. Spacerowa 4, 05-822 Milanówek
	Stowarzyszenie RES	ul. Partyzantów 7, 05-816 Michałowice
	Stowarzyszenie „Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku”	ul. Spacerowa 4, 05-822 Milanówek
2023		
	Caritas Archidiecezji Warszawskiej	Parafia Matki Bożej Bolesnej, ul.Szkolna7, Milanówek
	Fundacja „Przyjaciele Dzieciom”,	Ul.Montwiłła 61, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE),	ul. Nowy Świat 49/lok. 201-206, 00-042 Warszawa
	Fundacja im. ks. Prof. Ryszarda Rumianka,	ul. Rybnicka 27, 02-405 Warszawa
	Fundacja „Radośni”	ul. Zachodnia 18/20, 05-822 Milanówek
	Milanowską Radą Seniorów,	ul. Kościuszki 45,02-855 Milanówek
	Ochotniczą Strażą Pożarną w Milanówku,	ul. Warszawska 18, 05-822 Milanówek
	Polskim Czerwonym Krzyżem (PCK) Mazowiecki Oddział Okręgowy PCK	ul. Kościuszki 32, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Polski Komitet Pomocy Społeczne (PKPS) Warszawa (oddział w Milanówku)	ul. T. Kościuszki 116, 05-822 Milanówek
	Stowarzyszenie „Dla Autyzmu”,	ul. Spółdzielcza 9, 05-825 Grodzisk Mazowiecki
	Stowarzyszenie „Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku”,	ul. Spacerowa 4, 05-822 Milanówek
	Stowarzyszenie „MANKO”	ul. Osiedle Urocze 12, 31-053 Kraków
	Związek Emerytów i Rencistów Oddział Milanówek,	ul. Spacerowa 4, 05-822 Milanówek
	Fundacja Bell Epoque w Warszawie	ul. Krzywe Koło 2/4. 00-270 Warszawa
	Stowarzyszenie Radomskie Centrum Wspierania Przedsiębiorczości	ul. Stefana Żeromskiego 51, 26-600 Radom
	Fundacja Formacja Patriotyczna im. Kazimierza Wielkiego	ul. Kazimierzowska 4, 05-822 Milanówek
	Żyrardowska Federacja Organizacji Społecznych „Działaj.MY”,	ul. 1 Maja 60, 96-300 Żyrardów

W tworzeniu klimatu do działań społecznych, nawiązywania skuteczniejszej i efektywniejszej współpracy z organizacjami pozarządowymi, aktywizowania mieszkańców i tworzenia warunków dla rozwoju ekonomii społecznej, Centrum Usług Społecznych korzystało z wiedzy i wsparcia warszawskiego Funduszu Inicjatyw Społecznych-Ekonomicznych. Nadto w latach 2021-2023:

- w porozumieniu z Zakładem Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Milanówku Centrum Usług Społecznych współmonitorowało funkcjonowanie Milanowskiej Jadłodzielni dostępnej przy targowisku miejskim ul. Piłsudskiego.
- W porozumieniu z Ochotniczą Strażą Pożarną w Milanówku realizowano dystrybucję żywności w Programie rządowym FEAD oraz wsparcia udzielanego mieszkańcom przebywającym na kwarantannie lub w izolacji.
- W ramach realizowanego projektu Milanowskie Centrum Usług Społecznych w roku 2021 na podstawie zawieranych porozumień, udostępniano organizacjom pozarządowym oraz grupom wsparcia, miejsce w budynku przy ul. Sosnowej 1c do prowadzenia aktywności społecznej.

Podsumowanie zebranego materiału ewaluacyjnego. Misja Centrum Usług Społecznych wykracza poza świadczenie pomocy osobom ubogim czy mniej zaradnym dlatego, że usługi społeczne są dedykowane nie tylko potrzebującym, ale wszystkim członkom danej społeczności lokalnej.

Prowadzona obserwacja działań w zakresie realizowanego w Gminie Milanówek w latach 2021-2023 Programu usług społecznych daje podstawy do zadowolenia. Integracja, rozwój i poszerzenie dostępności usług społecznych organizowano tak, aby stanowiły one odpowiedź na konkretne potrzeby osób, rodzin czy grup społecznych, a korzystanie z usług społecznych oferowanych przez CUS nie wiązało się automatycznie z nabyciem statusu klienta pomocy społecznej.

Analiza informacji uzyskanych w czasie realizacji Programu Usług Społecznych w Gminie Milanówek na lata 2021-2023 pozwala stwierdzić, iż większość zaplanowanych działań zakończyła się sukcesem, a planowane wskaźniki zostały osiągnięte. Działania zaproponowane w Programie były zgodne z zadaniami, jakie w obszarze lokalnej polityki społecznej prowadzi samorząd gminny. Miały one wieloraki charakter, a ich końcowym rezultatem zawsze jest troska o dobro jednostki poprzez zagwarantowanie jej wsparcia w zakresie podnoszenia jakości życia i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się oraz prowadzenia przez jednostkę samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia.

Przyjęte w Programie kierunki działań odpowiadały na potrzeby mieszkańców i były spójne z przeprowadzoną w kwietniu 2021 roku *Diagnozą potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej Milanówka w zakresie usług społecznych*.

Program był istotnym elementem kreowania polityki i realizowania działań na rzecz mieszkańców na poziomie gminnym. Rezultaty zrealizowanych działań wpisanych do Programu wskazują, że podstawowym wyzwaniem dla polityki społecznej jest realizowanie kierunków, których zasadniczą funkcją jest wzmocnienie udziału mieszkańców w życiu społeczności lokalnej poprzez rozwój form wsparcia społecznego obejmującego kluczowe obszary jej życia, w szczególności: zdrowie i profilaktyka, opiekę (organizacja dziennych form wsparcia) bezpieczeństwo, w tym również ekonomiczne, czas wolny, edukacja, aktywność społeczna i zawodowa oraz przeciwdziałanie wykluczeniu m.in. poprzez dostępność oferty usług w formie cyfrowej (np. e-usługi, warsztaty komputerowe itp), które sprzyjały również zwiększeniu partycypacji osób, które w niepełny sposób uczestniczyły w życiu społecznym z uwagi na stan zdrowia i wynikające z niego ograniczenia funkcjonalne.

Efekty uzyskane w wyniku realizacji Programu jednoznacznie wskazują na:

- Skuteczne zwiększenie dostępności do usług profilaktyki zdrowia (tj. rehabilitacji leczniczej, ćwiczeń fizycznych) dla mieszkańców Milanówka.
- Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia profilaktyki ich zdrowia.
- Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie dbałości o swoje bezpieczeństwo.
- Obserwowany wzrost jakości życia mieszkańców (np. zmniejszenie liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz wymagających zapewnienia opieki całodobowej), szczególnie poprzez wydłużenie okresu samodzielności i aktywności w życiu społecznym i zawodowym oraz zapewnienie bezpieczeństwa (np. zmniejszenie liczby osób skierowanych do placówek opieki całodobowej).
- Zwiększenie dostępności (bezpłatne użyczenie miejsca) do spotkań i działań integrujących mieszkańców poprzez udział w uroczystościach, bezpłatnych wykładach i zajęciach oraz organizowanych warsztatach i spotkaniach.
- Odciążenie rodziny i opiekunów w zajmowaniu się, potrzebami osób, które skorzystały z usług społecznych, a w szczególności lepszy stan psychiczny i fizyczny osób 65+, co przekłada się na lepsze funkcjonowanie w życiu codziennym.

- Utrzymywanie przyjaźni, kontaktów i aktywizacja uczestników nawet po zakończeniu korzystania z usług.
- Świadome angażowanie się personelu CUS w budowanie nowej jakości i dostępności usług społecznych służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców Gminy Milanówek.

Rekomendacje dla dalszych przedsięwzięć. Na przykładzie działań zrealizowanych w niniejszym Programie, można rekomendować kontynuację ogółu zaplanowanych i zrealizowanych kompleksowych rozwiązań w programie usług społecznych na następne lata.

Podstawa dobrego programu usług społecznych jest diagnoza potrzeb mieszkańców.

Program mający na uwadze wsparcie mieszkańców w zakresie funkcjonowania w środowisku lokalnym oraz aktywizację osób starszych oraz niesamodzielnych, jest jak najbardziej adekwatnym sposobem na budowanie oparcia społecznego dla lokalnej wspólnoty mieszkańców.

W celu poszukiwania uczestników należy prowadzić szeroką promocję poprzez różne środki masowego przekazu oraz we współpracy z podmiotami mającymi bezpośredni dostęp do mieszkańców.

Rekrutacja powinna również zakładać dobór osób, które przez dłuższy okres będą potrafiły wspólnie spędzać czas.

Ostatecznie, aby przedsięwzięcie osiągnęło sukces, obowiązki należy podzielić między osoby i grupy osób, które zajmują się zawodowo/mają kompetencje w swoich obszarach działania.

Sporządził: Zespół pracowników Centrum Usług Społecznych w Milanówku.